

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Martini Lvtheri Piae Ac Doctae Operationes In Dvas Psalmorvm Decades

Luther, Martin

Basileae

VD16 L 5540

Psalmvs Vicesimvs, Hebræis uicesimusprimus.

urn:nbn:de:hbz:466:1-37005

MAR. LVTHERI OPERATIO
PSALMVS VICESIMVS,
Hebræis uicesimus primus.
Ad uictoriam psalmus Dauid.

DOMINE in uirtute tua lætabitur rex, & super salutare tuum
exultabit uehementer.

SIMILIS fere per omnia psalmus est precedenti, ut & hic non satis cer-
tus sim, de solo ne Christo, an quouis rege intelligi debeat, mirumq; tam aper-
tis in figuratisq; uerbis, tam obscuram inesse intelligentiam. Omnino tamen
uidetur esse gratiarum actio quædam super acceptis his, quæ precedente postu-
lata sunt, ut sit Epinicion quoddam Christi a mortuis resurgentis. Atq; ut psal-
mum precedentem, interpretati sumus, primum de rege figurati, ita hunc con-
tra, primum de rege figurato Christo interpretemur, cum reuera Dauid & qui-
uis rex, bellis & uictorijs suis Christi passionē & resurrectionem figurauerint,
& facile sit, figuram & rem figuratam, ex se inuicem intelligere. Forte & hic
psalmus generali sententia de utroque rege simul loquitur, sicut in preceden-
te uisum est.

Rex Christus, uicta morte, lætabitur, in uirtute tua, qua eum resuscitasti & ui-
ctorem fecisti, qui in infirmitate carnis mortuus, omnibus subiectus fuit, seu,
ut Apostolus ait, ij. Corinth. ultimo, Nam & si crucifixus est ex infirmitate,
sed uiuit in uirtute dei. Idem est, quod altera pars dicit: Et in salutari tuo exul-
tabit uehementer, id est, ubi a morte saluus factus fuerit. Interpretes nos ter, liben-
ter uertit, salutare, pro salute, nescio quare. Virtus autem & salus dei, ubique
fere pro eare accipitur, qua nos deus saluos & ualidos facit, ut sint donorum
dei uocabula magisq; autoris, sicut sæpius dixi, de sapientia dei, de iusticia dei,
& similibus.

Multa autem sunt nomina, nō solū in hebræa lingua, sed & græca & latina
& teutonica, forte & in omnibus alijs, quibus uires seu fortitudo significatur;
quorum differentiam alio forte loco, inquiremus. Et uerba lætitiæ & exultatio-
nis, psalmo. v. &. ix. tractauimus.

Desiderium cordis eius tribuisti ei, & uoluntate labiorum eius,
non fraudasti eum. Sela.

Periphrasis gemina, orationis, prior cordis, altera oris, Rhetoricatur enim
Oratio. Propheta, Quid est oratio mētis, nisi desiderium cordis? Quid oratio oris, nisi
uoluntas labiorum? Alij tamen pro uoluntate labiorum, eloquium seu prola-
tionem labiorum, sed segnius orationis uim significant, hoc enim labiorum
eloquium, oratio dicitur, quo aliquid peti significatur, aptius ergo noster, uo-
Oratio uoca- luntatem seu desiderium labiorum dixit, ut respōderent labia cordi, & eorum
lis. uolūtas illius desiderio, ut exprimat orationē uocalem, ne orationem quidem
dici, nisi & ipsa desideret, e cordis desiderio & affectu prolata. Voluntas enim
labiorū, uiua & feruens est oratio, quid enim uiuatius uolūtate seu desiderio?
Nescio si hūc tropum Dauidici eloquij, usq; in scripturis inuenire liceat.

Nota. Ordo sane pulcher est, quod oratio cordis, primo loco habenda sit, sine qua,
labiorum

labiorum oratio, inutile murmur est, & ut uocalis oratio negligenda non est, ita curandum, ut ab oratione cordis proficiatur, Psallam spiritu, psallam & mente, ait Apostolus.

Non fraudasti, intelligitur non priuasti, non remouisti, hoc est curasti, ut non frustra oraret, nec orationem eius auertisti, ut non exaudires, per negatiuam, maxime affirmatiuam orationem faciens. Quid autem desiderauit cor? quid uoluerunt labia? Sequitur.

Quoniam praeuenisti eum in benedictionibus dulcedinis, posuisti in capite eius coronam de lapide precioso.

Interpres noster perpetuo, lapide preciosum reddit pro, id est auro ophirizo & optimo, ut psal. xviii. quoque uidimus. Denique psal. cxviii. super aurum & topasion, dicit, ubi eadem dictio paz, allusione sui, fecit eum Topasion cogitare, cum dicitur fuerit, Super aurum & ophirizum, sunt enim prorsus eadem ibidem uocabula, quibus psal. xxiii. dicitur: Super aurum & lapidem preciosum. Et hoc loco coronam de obrizo, Hiero. trāsfert, id quod cogit communis omnium sensus & usus. Neque enim coronam regum gemmae, sed aurum sunt, manifestum autem est, quod de regia corona loquatur, reddimus itaque ad uerbum sic: Quoniam praeuenies eum in benedictionibus bonitatis, pones in caput eius coronam ophirizi, id est auri preciosissimi.

Verbum, praeuenisti, quid uelit non satis intelligo, quantum ex hebraeo augurari licet, comparatiue dicit, hoc est, Christum sic esse benedictum, ut princeps esset omnium qui benedicitur, eiusque benedictiones tales, quales nullorum aliorum, iuxta illud psal. xliii. Vn xit te deus, deus tuus, prae confortibus tuis. Et Paulus Ro. viii. Vt esset primogenitus in multis fratribus. Et iterum. j. Cor. xv. Christus resurrexit primitiae dormientium. Et psal. lxxxviii. Quis similis erit deo, in filiis dei? Omnino ad personam istam praeuentionem refertur, quam & hoc pulcherrimo & uenissimo sensu dicitur, quod Christus primus omnium resurrexerit, ut & hic locus sit unus eorum, qui de resurrectione praedictus sit, ut non solum ad dignitatem personae, sed simul ad praeuentionem temporis pertineat. Neque enim Paulus eum primitias dormientium & primogenitum uocat, dignitatis tantum personalis respectu, sed & temporis. Sit ergo sensus: Praeuenisti eum, id est primum fecisti in benedictionibus illis optimis, quod confirmat pars sequens, quae eum regem coronatum eloquitur, uelut explicans istam praeuentionem.

Diximus enim hoc uersu, incipere Prophetam ut recitet quae sint illa, quae cor regis huius desiderasset & uoluntas labiorum eius postulasset, nempe salutem ex morte, & uirtutem ex infirmitate, hoc est, optimas benedictiones. Oportet enim hebraismo isti assuescere, quo benedictiones bonitatis, dicitur, quae latine dicitur, benedictiones bonae uel potius optima. Nam interpres noster, non raro, Tob, hebraicum uertit dulce, quod proprie bonum significat, & hoc uersu, dulcedinem uertit, quod latinus quid sit, uix intelliget, cum latine benedictionem dulcedinis dicamus eam, quam dulcedo conferat uel habeat, sicut iusticiam dei uocamus, quam deus largitur.

Benedictiones uero, ite hebraico idiosyncrismo dicitur quae nos beneficia uocamus, sicut Iacob. xlix. Gen. dicit, de benedictionibus uberum & uuluarum &c. j. Reg. xv. Suscipe benedictionem hanc, quam attulit ancilla tua, quae omnia benedicere deo proueniat, ut Gen. j. scribit. Discernit itaque propheta, benedictiones has Christi ab omnibus alijs dum eas appellat, Tob, id est bonas & suaves, cum nusquam hoc epitheton

O o ij benedictio

Benedictio
nes.

benedictiones commendentur, in quo absq; dubio de bonis futuris se loquit ostendit in quibus nulla tristitia, nulla amaritudo sit. Nā quæ hoc uitæ tēpore possidemus q̄tumlibet optima, nō sine malitiā possidemus, dies enī mali sūt. Et sufficit diei malitiā sua, ait Christus, q̄n̄ & electis suis prædicit, q̄ in mundo pressurā essent habituri, nec ip̄am gratiā dei suauissimā, sine labore possessuri, quo uerbo præoccupat, ne quis coronā auream Christi intelligere præsumat

Christus in rebus sacris

rex.

in rebus bonis, hoc est, futuris & spiritualibus. Allegoriā ergo nobis extorquet ipsa circūstātiā, cōsequētiā & sententiā uis, ut per impetitionem aureæ coronæ, aliud nihil periphrasticos intelligamus, q̄ eum regē esse cōstitutū in rebus sacris, spiritualibus & optimis. Quæ periphra

Periphraſis in sacris literis.

sis non rara est in sacris literis. Iudic. v. Qui ascēditis super nitētes asinas, id est, qui ambulatis in uia, id est, proleteriū uulgus & plebei, Gen. xlix. Inuiderūt ei habentes iacula, id est balistarū. Ita hīc pones in capite coronam obrizi, id est, constitues eum regem regum, & dominum dominantium.

Quæ enim esset ista magnificētia dei: quæ tā grādiloquo sermone copit de scribi, ut regē hunc nō in hominū, sed dei uirtute & salute uehementer lætātem, deinde præuētum in optimis beneficijs, ac donatū lōgitudine uitæ, positumq; in benedictionē perpetuā fecerit, & inter medias has diuinas pompas, caderet in eas sordes, ut & auri istius corruptibilis iactaret gloriam, cum tales coronas passim possideāt, propria uirtute & arrogātia, ut quicq; sunt impijssimi & sceleratissimi, digni non quos in sua uirtute & salute deus lætificet cū uultu suo, sed in ira sua cōturber & deuorados igni tradat, ut p̄sequetur psalmus. Quare ma iestas tum coronātis, tum coronati, aliāq; circūstātiā monere debet, coronam hanc auri esse etiam maiestatis insolitæ & nulli regum aliorum attributæ.

Vitam petijt a te, & tribuisti ei longitudinem dierum in seculum, & seculum seculi.

Arbitror hīc partiri Prophetā, ut prædictas benedictiones dulcedinis ordine percēseat, & quid per aureā coronā uoluerit, exponat. Enumerat enim, uitam, gloriam, regnū, sacerdotium, beatitudinē, & hæc oīa æterna, deinde uictoriam & uindictā sempiternā in hostes eius, his enim expeditis, clarum erit, quid desiderarit cor regis, & quid uoluerit uolūtas labiorum eius, nempe has optimas

Prima benedi

ctio.

benedictiones. Prima ergo benedictio est quā petijt, ut a morte eum saluum faceret. Et fecit sic, Nō solum enim suscitauit eū, sed & lōgitudinē dierū dedit ei, in seculū & ultra, id est uitā æternā. Et hīc intelligimus de Christo psalmum loqui, quod uitā petijſſe scribit & datā ei æternā. Morituri enī iste affectus, qui uitā petit, q̄d Christū feciſſe scribit Apostolus ad Hebræos, & exauditum pro reuerentiā, habenti enim uitam nō datur, sicut nec petitur.

Explicat autem seipsum Propheta, dum uitam petitam & datam, esse longitudinem dierum non aliquo fine terminandam, sed in seculum & in seculum seculi, dicit. Duas istas dictiones, וי ויחיו olam & ed, uarie transferunt, quæ mihi tropo hebræis proprio, æternitatem uidetur significare, sicut nos alemanice dicimus, *ymmer vnd ewiglich*. De olam quidem superius diximus, quod incertum tempus significat, quæ tamen ipsa significatione, æternitatem intelligimus, sicut in Melchisedech, nullam originem nullumq; finem habente,

Regem gloriosum audiuimus, nunc sacerdotem salutarem & æternum au-
dimus. Aliqui putant Christum datum in benedictionem, quod ab omnibus
in æternum benedicitur, quo tropo sæpius in Prophetis de populo Israel dicitur,
quod in fabulâ, in proverbum, in sibilum, in similitudinem tradatur. Et Gen. xij.
ad Abraham: Erisque benedictio (sic enim hebræus habet) quod noster dicitur
Erisque benedictus. Isaia. xix. Erit Israel in medio terre benedictio, cui benedi-
xit dominus. lxx. Quomodo si inueniatur granum in botro, & dicitur, Ne dis-
sipes illud, quia benedictio est, sic faciã propter seruos meos, ut non disperdam
totum. In quibus locis & alijs multis, benedictio passiuè accipitur, Hebræus
autem, sic dicit: Quoniam dabis eum benedictiones in æternum, numero plu-
rali, quod & si passiuè accipi possit, quod hic rex a plurimis benedicat, & a deo
multis benedictionibus repleatur, tamen puto actiuè accipiendum, iuxta illud
Gen. xxij. Et in semine tuo benedicentur omnes gentes. Nam benedictiones
quibus in psona sua a deo benedictus est, superiori uersu abudè eccinit: Quo-
niam præuenisti eum in benedictionibus optimis.

Quare benedictiones æternales & cœlestes hic intelligo, quibus Christus,
ut sacerdos æternus, accepto spiritu, benedicit suos, sicut, ij. Corinth. j. dicitur: Be-
nedictus deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos omni be-
nedictione spiritali in cœlestibus in Christo, idem enim arbitror, in Christo
nos benedici spiritali benedictione cœlestium rerum, & Christum dari bene-
dictiones in æternum. Sacerdotis autem est benedicere, hoc genere benedictio-
nis, quo bona cōferuntur. Cæterum uulgare, illud benedicere, quo laudamus
bona habentes, & felicitatem imprecamur, omnium est, etiam inferiorum, &
omnino illa maiorum, ista minorum est. Atque hæc nostra est gloria & iactantia,
quod Episcopum habemus, per quæ maledicta, quibus in Adam sumus mul-
tati, mutantur & absorbentur, adeo ut nulla nobis maledictio temporalis, siue
sit illa peccati, siue hominum maledictio nocere possit, quin potius prodesse
per abundantem & æternam illam in Christo benedictionem cogatur. Certe
dulcissimum uerbum, omnibus qui in Christum credunt, habere proprium
Pontificem, & omnia nobis benedicentem.

Lætificabis in gaudio uultus tui.

Hoc non potest intelligi, nisi de beatitudine, quam reuelata gloria maiesta-
tis habet. Gaudium enim uultus dei, gaudium est de reuelata facie dei, noster
autem interpres, præpositionem, cum, recte omisisset.

Quoniam rex sperat in domino, & in misericordia altissimi
non commouebitur.

*Spei propria
diffinitio.*

Hæc omnia dicta ueniēt ei, quia sperauit & non est motus. Atque hic pulchra
& propria spei periphraſis, seu potius diffinitio ponitur, sola omnes impias opi-
niones de spe traditas, confutare potens. Sperare enim in dño, idem est quod
non moueri in misericordia altissimi, sed stare & expectare. Sane, gaudere &
delectari in misericordia præſente, facillimum est, sed absente, & malis undiq;
preſentibus quæ tribulant, impellunt, commouent, ad desperationem nõ mo-
ueri, non cedere, sed contrariã expectare, hoc demum est uere sperare, sed ar-
dua res iſta, de qua psal. v. plura. Quo circa caueant, qui spem ex meritis pro-
uenientem docent, Spes certe, ut hic docemur, misericordiam dei ſpectat, ſicut
timor iram & iudicium, Sperans enim, In misericordia dei non commouetur,
Timens

Timens autem, ab ira dei non quiescit, Si ergo Christus innocētissimus in domino sperare, & in misericordia dei non motus scribitur, qui sumus nos, qui iudicium dei, nostris uiribus & studijs, ac nō potius sola misericordia dei superare conamur? Scripta sunt hæc ad doctrinam nostram. Auertendus ergo timen- tibus nimum, a iudicio & ira dei oculus mētis, & ad misericordiam uertendus. Rursus in phrynitis & duris frontibus a misericordia ad iudicium uertendus, ut humilietur.

Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis, dextera tua inueniat omnes qui te oderunt.

Prosequitur regis huius uictoriam, in hostibus subiectis. Noster interpret uarietate solita, idem uerbum actiuum utrobique, inueniat, passiuum fecit, inueniatur, est enī tautologia, sicut psal. ij. Qui habitat in caelis iridebit eos, & dñs subsannabit eos. Potius autē inimicos & osos dei, q̄ Christi eos appellat, ea causa, qua sepius dixi, ut sciremus deum pro nobis uindicare & pugnare, sicut dicit: Mihi uindicta & ego retribuam. Et psal. cix. Donec ego ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum. De manu dei, psal. xvj. abunde diximus, in uersu, Auiris manus tuæ, Potētiam enim & opus uindictæ significat. Igitur de iudæis Christum occidētibus loquitur, qui aduersus dominum & aduersus Christum eius conuenerunt, & adhuc in eadem impietate perseverant.

Sed qd hoc? Amisit ne eos manus dei, ut necesse sit eos inueniri a manu dei? Verum hoc tropo, apte ostēditur præsumptio & securitas inimicorum dei, qui ita secure & confidenter agunt, ac si non essent in potestate dei. Quin zelo stultitæ suæ promittunt sibi, non tantum impunitatem, sed & præmium, arbitrati se obsequium præstare deo, ut iam nihil minus q̄ manum dei suspicetur, sed in sinu dei sibi nidum collocasse uideantur. His ergo continget, sicut impijs, qui subito dum nō sperant inueniuntur. Sic. ij. Cor. xj. Timeo ne cum uenero, non quales uolo, tales inueniam, & ego inueniar a uobis, qualem non uultis.

Pones eos ut clibanum ignis in tempore uultus tui, dominus in ira sua conturbabit eos, & deus orabit eos ignis.

Ponit rem pulchre ob oculos Propheta, Sic enim agitur, quando impij subito inueniuntur, uisitantur, & comprehenduntur inter angustias, ut fugere con- spectum illū iræ, seu reuelationem iudicij iusti dei uelint, & fugere nō possint, dicatq̄ illud Osee. x. Mōtes cadite super nos, & colles operite nos, Sed frustra coguntur enim diem illam & reuelationem æternam sustinere, ibi tum incipit pavor, fuga & horror intolerabilis, qui facit eos æstare igne illi interno inextinguibili. Nihil est externus ignis ad hunc ignem internū comparatus, ita, ut pro prijsime eos figuret, per clibanum ignis, seu, ut latine dicimus, clibanum ardentem, qui non igne circumposito, sed intus æstuate & ardente scuit, Sic & Abraham Gen. xix. Videbat Sodoma & Gomorra, sicut fumum fornacis. Hanc principem & intolerabilem pœnam, solo uultu suo inferet deus, id est, reuelatione iræ suæ, sicut hic dicit: In tempore uultus tui, pones eos clibanum ignis. Et. ij. Thessal. j. Qui pœnas dabunt in interitu sempiternas a facie domini, & a gloria uirtutis eius, Et psal. xxxiij. Vultus autem domini super faciētes mala, Deniq̄ hæc est pœna illa, quam nisi damnati, qui sentiunt, nemo com-
O o iij prehendit,

prehendit, ita ut sit horredum etiam cogitare uerba huius uersus, adeo proprie eam depingunt, nec memini alium locum ueteris scripturae, tam clare damnationis malum referentem. Clibanus est a solo conspectu dei intolerabili succensus, in aeternum perseverans. Neque enim dies iudicii ad momentum durabit, sed in aeternum stabit, nunquam deinceps in occasum itura, perpetuo iudicabitur, & perpetuo cruciabitur, & perpetuo clibanus ignis erunt, hoc est, summa angustia & tribulatione torquebuntur intus.

Non quod impij deum uideant aut uultum eius, quo modo pii uidebunt, sed praesentiam uirtutis suae sentient, quam ferre nequebunt & ferre cogentur. Sicut & nunc est uidere in iudicijs temporis huius, Iustus ut leo confidit, ueritatem etiam cum gaudio expectans reuelari, quam tamen iniustus summo opere exhorret. Ita dulcis erit illa dies sanctis, horribilis autem impijs.

Dominus in ira sua turbabit eos. Eadem sententia, cum praedicta, ac uelut expositio clibanus, quia reuelabitur ira eius, quo uultu (ut dixi) succedit eos igne illo clibanus, Hebraeus diceret: Dominus in ira sua absorbebit eos, quia comprehendit eos, ut effugere nullo modo possint. Non enim mordebit tantum, sed totum quod sunt, deuorabit, ut nulla sui parte, effugere queant. Magnae certe & hoc ipsum uerbum epitalis & emphasis est, deuorari ab ira dei, & haec omnia ad internam poenam pertinent. Sequitur altera pars uersus,

Et deuorabit eos ignis. Hebraeus: Et comedet eos ignis. Hoc iam de externo igne intelligitur, in quem mittetur cum diabolo & angelis eius, Matthaei. xxv. Ite maledicti in ignem aeternum, qui praeparatus est diabolo & angelis eius, sic cum corpore & anima intus & foris arsurus. Quis huic Propheta tam clare omnia dixit? Neque enim ullus alius infernum tam clare descripsit, sed prior partem experientia cognouit, posteriore reuelatione, qui enim in hac uita posuerunt sese, ut hortum refrigerij & quietis, illic clibanus ardens erunt & cibus ignis.

Fructum eorum de terra perdes, & semen eorum a filiis hominum.

Ethic uersus cogit hunc psalmum, de Christo & suis hostibus intelligi, quem ad sensum uidemus ubique impleri. Fructum eorum siue prolem, siue quicquid in hac uita possederunt (quae fructus manuum dicuntur) immo & bona si qua faciunt in lege domini laborantes, licet intelligere, omnia enim per Romanos uastata sunt, & de terra patria dispersa in omnem terram, nec hoc satis:

iudaeorum misericordia. Etiam semen & posteritas eorum, non tantum de terra illa perditur, sed ubique ab hominibus propellitur, ut impleatur illud Osee. vij. Abiciet eos dominus deus meus, quia non audierunt eum, & erunt uagi in nationibus. Et Mich. vij. Lingent puluerem sicut serpentes, & uelut reptilia terrae turbabuntur de adibus suis. Vbi cunq; enim homines sunt, si Iudaei ibi sunt, incertam sedem habent, atq; si etiam non assidue corpore uagentur, assiduo tamen timore uagandi & migrandi carere non possunt.

Quoniam declinauerunt in te mala, cogitauerunt consilia, quae non potuerunt stabilire.

Hebraeus sic: Quoniam declinauerunt super te malum, cogitauerunt cogitationes, non potuerunt. Vbi pronomem, quae pro idiotismo uitando adiectum, & infinitiuus, stabilire, appositus est, pro clariore sensu. Significantius tamen uerbum

verbum absolute ponitur in hebræo, Non potuerunt, id est, nihil potuerunt efficiere, seu impotentes facti sunt, quo modo & psalmo, ciiiij. Audient uerba mea, quoniam potuerunt, id est, quia ualida & potentia facta sunt. Mala autem & cogitationes, illa sunt, quæ Pontifices ad Christum abolendum cogitauerunt, meditantibus inania, ut psal. ij. est dictum, dicentes: Venite occidamus eum, & nostra erit hæreditas. Sic & Hieremias, xj. Cogitauerunt super me consilia, dicentes, Venite & mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra. Commodè autem dicit, Declinauerunt, ut significet magis conatum quæ effectum impiorum, id quod altero uerbo exponit, Nō potuerunt, Sicut enim posuit mari terminum suum, ut in littore confringerentur tumentes fluctus eius, ut in Iob dicit: Ita impijs, ut uelint & tamen non possint mala facere, sicut in Isaiâ dicit, xlj. Bene quoque aut male si potestis, facite, & loquamur & uideamus simul.

Quoniam pones eos dorsum, in reliquijs tuis præparabis uultum eorum.

Hieronymus: Quoniam pones eos humerum, funes tuos firmabis contra facies eorum. Mira significatio & proprietates, si quæras, quid ergo agatur deinceps cum iudeis incredulis? Respondet, tantum ad onera uiuent, ut sese, multis, uanis, grauibuscque operibus legis fatigent frustra, sectando iusticiam & ad iusticiam non perueniendo, Vno uerbo, breuissime, laboriosum & inutile studium eorum, in lege & operibus eius edisserens. Potest hebraicus dupliciter reddi: Quoniam pones eos humerum in reliquijs tuis, diriges contra faciem eorum. Vel sic: Quoniam pones eos humerum, in neruis tuis diriges contra faciem eorum. Nam quod noster dicit, Præparabis uultum eorum, non placet, cum præpositionem, ad, omiserit, & uerbum hoc positum loco, frequētius dirigerē aut firmare significet. Vnde Hiero. sic reddit: Quoniam pones eos humerum, & funes tuos firmabis contra facies eorum. Funes autem appellat, neruos tenso in arcu ad sagittandum, ut psal. x. Intenderunt arcum, direxerunt sagittas suas super neruum. Iam quis erit, sensus: Quamcumque translationem sequaris difficultatem inuenies.

Ego cum Hiero. pro reliquijs, neruos hic accipio, ad quod me mouet, uerbum, Diriges, seu firmabis contra facies eorum. Videturque mihi duplicem poenā impiorum iudeorum signare, quarum prior est, quod ponuntur in dorsum, hoc est, in fugam, Gen. xlix. Manus tua in ceruicibus inimicorum tuorum. Altera est incurfus maioris mali, quod fugiētibus & faciē ponētibus ut effugiāt, occurrat & intentet neruos suos dñs, sic ut ante & retro puniātur, onera cogūt eos fugere & arcus occurrēs cogit eos retrocedere, ita cōprehēduntur inter angustias, Et sic positi sunt, ut assidue, dum fugiūt scyllam cadant in charibdim.

Nihil aliud ergo hac humeri & uultus antithesi mihi uelle uidet, quæ eos quoquo sese uerunt ut effugiant, magis inuolui malis, dorsum sit eorum fuga, facies neruis directis obiecta sit, incurfus. Exempla sunt, Aegyptij in mare rubro submersi, quos posuit dorsum, dum respexit super eos & subuertit eos, deinde dijs fluctibus. Item aliud Iosue. viij. de uiris Hai, quibus ad urbem fugientibus occurrerunt ex insidijs armati filij Israel in faciem & medios ad internitiam an Propheta ad hæc exempla respexit, dum hunc uersum æderet.

O o v Videmus

ATIO

ius uersus, adeo proprie
tura, tam clare damna
dei intolerabili fluxu
momentum durabit,
perpetuo iudicabitur,
hoc est, summa an

lo pij uidebunt, sed pre
erre cogentur, sicut &
confidit, ueritatem ni
summore exhorret.

n prædicta, ac uelut es
li xi) succedit eos sign
ebit eos, quia compre
mordēbit tantum, sed
queant. Magnæ certe
ira dei, & hæc omnia
is.

Hoc iam de externo
eius, Mathæi. xxv.
o & angelis eius, sic
pheta tam clare oīa
d priorē partem ex
nac uita posuerunt
& cibus ignis.

filij hominum.

is intelligi, quem
em, siue quicquid
no & bona si qua
m per Romanos
hoc satis:

ditur, sed ubiq
et eos dominus
s. Et Mich. vij.
ntur de adibus
sedem habent,
ore uagandi &

filia, quæ

erunt cogita
o adiectum,
utius tamen
uerbum

infelices Videmus enim ita ludæis contingere, quod nunquam infelices ruunt, quod dum
Iudæorum aliquid pro se contra nos moliantur, sicut eis prædixit & Moses, dicens: Et ni-
sonatus. hil habebis prosperum, Quo significat, eos multa conari pro sua salute, & tamen
 magis inde perire, Ita nihil usque in hodiernum diem omittit pro sua liberatio-
 ne, & tamen semper magis incurrunt, & implent illud capitulum Leuit. xvj,
 per totum, ubi pertinacia illa incurrendi late describitur.

Verum, dum hæc in re spiritali fiunt, atrociora sunt, uidelicet, ubi per iusti-
 cias operum & sapientiam suam, conscientias suas coram deo a peccatis mor-
 te & inferno liberare & satisfacere anhelant. Hic uere in dorsum ponitur mi-
 ferrime, multis studiis Auen & Amal sese fatigantes, quibus salui fiunt, cum
 hinc nihil, nisi martyres diaboli fiant & duplici contritione conterantur. Oc-
 curret enim eis neruus & arcus diuini iudicij, & repellent eos in æternū, dicens:
 Discedite a me omnes operarij iniquitatis. Hanc duplicem contritionem, sipe
 riuus psal. xij. sic posuit: Contritio & infelicitas in uisus eorum &c. Sic urgentur
 multis malis, positi in dorsum, Et tamē bonis suis infelices incurrunt in neruos,
 qui firmantur & diriguntur contra faciem eorum, quocumque sese uertunt.

Hæc mex temeritatis sit sententia in hoc uersu, quæ ad consequentiam satis
 mihi facere uidetur. Cum enim dixisset, perdendos eos a filiis hominum, &
 omnibus malis onerandos urgendosque eo merito, quod mala in Christum co-
 gitarint, quæ tamen efficere non potuerunt, recte sequitur eos poni in dorsum,
 & neruos in faciem eorum firmari, quia non cessant mala in eum cogitare, sicut
 semel coeperunt, & eo magis cogitant, quo magis præmuntur, aliud non quæ-
 rentes quæ ut Christus aboleatur, & ipsi seruentur, ita non cessant illis occurrere
 iudicia dei & neruos suos in hanc faciem & hoc studium eorum dirigere, ut
 semper multa conentur, & frustra, immo in maius malum suum laborent. De
 quo Oseas. v. Et ego quasi tinea Ephraim, & quasi putredo domui Iuda, & ui-
 dit Ephraim languorem suum, & Iudas uinculum suum, & abiit Ephraim ad
 Assur, & misit ad regem ultorem, & ipse non poterit sanare uos, nec soluere po-
 terit a uobis uinculum uestrum, quoniam ego quasi leena Ephraim, & quasi
 catulus leonis domui Iuda, & capiam & uadam & tollam & non est qui eruat,
 uadens ad locum meum reuertar, donec deficiatis & queratis faciem meam,
 sic psalmo. viij. destruendum inimicum & ultorem prædixit. Quid enim aliud
 quæ ultionem in Christum usque hodie querit populus iste induratus? Et tamen
 nihil habet prosperum, sentit dorsi onus, sentit resistentiam faciei suæ, nec sic
 tamen sapere uolunt, quia posuit eos sic dominus.

Nunc locutionem uideamus. In neruis tuis diriges, hebraice dicitur, per uer-
 bum absolutum, hoc modo: Tu diriges, director eris, seu directionem facies,
 neruis tuis in faciem eorum. Et quod magis neruos quæ arcum directum dicit,
 uelocitatem & præsentiam mali significat, sic psalmo. vij. quoque dixit: Arcum
 suum tetendit & parauit illum & in eo parauit uasa mortis. Velociter enim
 reddit malum super eos, ut experientia uideamus. Quomodo autem arcus, ner-
 uus, sagitta, diuinam sententiam & iudicium significant, psalmo. vij. abunde
 dictum est.

Nostri translatio potest hoc modo concinnari, si reliquias acceperimus, non
 feces & uilissima quæque, solita relinqui, ablatis melioribus, ut fere usus habet,
 quo modo, reliquias Israel saluas factas Apostolus dicit, id est feces & abiectos
 populi eius, ut Isaias uocat: sed pro superfluis & superabundantibus, quo modo
 psal. xvj. diximus, Dimiserunt reliquias suas paruulis suis, Has enim proprie si-
 gnificat

gnificat uerbum hebraicum hoc loco. Tunc erit sensus: In reliquijs tuis prepara-
 rabis id est, parata habebis abūde, iudicia & uindictas, quibus in facies eorum
 reddes, quo quo sese uerterint, ut non tantum possint illi conari contra te quin
 tu superes & plura eis reddere queas, sicut psal. cviii. de eis dictum est: Fiar con-
 tra dominum semper &c. Verum hoc sensu, addenda est nostro textui præ-
 positio, in, uel contra, ut, in faciem eorum. Nisi uoles dicere, q̄ præparet uul-
 tum eorum in reliquijs suis, id est, parat eos, ut quicquid moliantur, in uindictis
 suis copiosis assidue uexentur, ut sicut ponit eos dorsum, sic ponat faciem
 eorum in reliquijs suis.

Exaltare domine in uirtute tua, Cantabimus & psallemus
 uirtutes tuas.

Hoc in fauorem Christi, dicitur contra Iudæos, & pulchro epiphonemate
 psalmum claudit, ac si dicat: Illi uolunt te oppressum in impotentia, ut ipsi, ex
 altentur in uirtute sua, uellentq̄ regnum tuum & potentiam tuam omnibus
 uituperijs & blasphemijs humiliatā, sed frustra & impie, quia hæc est summa
 rerum omnium: Tu exaltaberis in uirtute tua & glorificaberis in regni tui po-
 tentia, id quod nos optamus & gaudemus, ullulent illi, nos cantabimus, &
 strideat illi & fremant dēribus, nos psallemus, Desyderium peccatorū peribit,
 uirtus tua & regnum tuū stabit, Quia regnum tuū, regnum oīum seculorum,
 & dominatio tua in omni generatione & generatione, psal. cxliiij.

Inter multa hebræe linguæ nomina, quæ potentia siue uirtutem significant, *Nomina uirca
 & fortitudinis
 si ne signantia.*
 duo hoc uersu obseruata mihi sunt, *וּזְרָא* & *גִּבּוּרָא* gibura, quorum prius pro-
 prie, uim seu naturalem uirtutem, qua quælibet res potens est in suo genere, si-
 gnificat, hanc græcis interpretes, dynamin aliquoties, sed non constanter red-
 dit, latinus & ipse inconstans, frequentius uirtutem, Alemanice, *kræfft*, hoc
 modo, de uiribus seu uirtutibus, gemarum, metallorum, herbarum aliarumq̄
 rerum loquimur, sic psalmo. xlv. Deus noster refugium & uirtus dei, est in salu-
 tem omni credenti, Rursus Daniel. viij. de Antichristo, Stabit rex fortis facie-
 bus, id est, cuius uirtus & totum (quod aiunt) posse, erit in faciebus, non in ar-
 mis nec uerbo, sed in specie, pompa & externa conuersatione & superstitione,
 quod Hieronymus uertit: Rex impudens facie.

Ex quo patet, q̄ uirtus dei hoc loco, ea est, qua in sanctis suis per spiritū po-
 tens est, per quam omnia possunt sancti, quæcumque possunt, cum sit eorum
 hæc uelut naturalis & uerbo dei ingenta uirtus, sicut calor igni & lapidi graui-
 tas, & similia, Sic. ij. Corinthios ultimo de Christo: Qui non infirmatur in uo-
 bis, sed potens est in uobis, Ephel. iij. Ei qui potens est facere omnia super-
 abundantem, q̄ petimus aut intelligimus, hoc est, ei, qui uim & uirtutem ha-
 bet, seu cuius proprium est facere, plusq̄ petimus aut intelligimus. Non enim
 arbitrij, sed naturæ modum in deo commēdat, quando dicit: Ei qui potens est,
 unde nec uerbum posse respōdet apud latinos, huic uocabulo, cum ad contin-
 gentiam, seu arbitriū, ut græcis exusia sua, sapius referatur. Multo minus recte
 uersum est, ubi, pro fortitudine uertit, ut psal. xxij. Dñs fortis, dominus potēs
 in prælio, Fortitudo enī aliquid impetus & concitatoris animi, ultra uirtutem
 naturalem illam importat. At hæc uirtus quietam illam & genuinam rerum
 uim, qua uelut spōte sua omnia possunt & faciunt, quæ suæ naturæ cōueniunt,
 significat,

significat, ut sic uirtus dei significet totum quod nos sumus & possumus, sicut
us dono nos posse. Sic beata uirgo: Fecit mihi magna qui potens est, id est,
cuius sunt omnes omnium uires.

גבורה Gibura uero alterum uerbum, quod græcus aliquoties, nec male, dy-
nastiam, latinus potentatum reddit, ut psalmo præcedente: In potentibus sa-
lus dexteræ eius, psalmo ultimo: Laudate eum in firmamento uirtutis, id est,
uiribus eius, Laudate eum in uirtutibus eius, id est, dynastijs eius, ad dominium
spectat, almanice, mach, sic Gen. x. Iste cepit esse gibor in terra, id est potēs,
ut Hiero. transtulit. Et iterum: Hic fuit gibor uenator coram domino, id est,
cepit dominari alijs robustus uenator, latina enim uocabula, robustus, fortis,
potens, fere sunt impetuosiiora & ferociora, quæ ut his uerbis hebræis componan-
tur, sicut congruit ferreo illi imperio & populo tyrânico, quem siue Isaias, siue
interps eius, populū alti sermonis mihi appellare uidet, cap. xxxiij. Et psal. xi.
Linguam nostrā magnificabimus, quod Hiero. uertit, roboremus, aptius autē,
dominari faciemus, scilicet ut sola regnet & possit omnia, Sequitur enim: Quis
noster dominus est? Et psalmo, xxij, Dominus potēs in prælio, id est in cuius
potestate est sita uictoria & omnes belli euentus, idem enim apud eum est sal-
uare in multis & in paucis, ut psalmo præcedente uisum est.

Pulcherrimus itaq; ordo, prius exaltatur uirtus & posterior catur gibura,
ex uirtute enim nascitur & facile tum augetur, tum seruat potentia seu gibu-
ra, sicut ecōtra nulla stat gibura, ubi nulla est uirtus seu uirtus, Et psal. xxij, prius
dicit, Fortis dominus, deinde, potēs in prælio. Ab hac uirtute, Paterfamilias
uocatur גיבור gibor, & materfamilias, gibira, Gen. xvj. A facie Sarai gebirthi,
id est, dominae meæ, ego fugio. Et iterum: Reuertere ad gibirtha tuam, id est do-
minam tuam. At psal. xviij. Exultauit ut gibor, ad curendam uiam. Et. xxxiij.
Non saluatur rex per multam uirtutem, & gibor non saluatur in multitudine
uirtutis suæ, Teuto. *Ein mechtiger herr.* inde Gabriel, fortitudo dei, sed non
fatis apte.

Aliud uocabulum hebræis, צדק hezec, quod psal. xvij, uidimus: Diligam te
domine, צדק fortitudo mea, Hoc proprie mihi eā uirtutem significat animi,
quam latini fortitudinem, Græci andreian uocant, De qua inter uirtutes mo-
rales sermo frequens, quæ quia exhortationibus & usu rerum difficilium para-
tur, fere ubiq; transfertur, pro confortatione. Deutro. xxxj. Viriliter agite &
confortamini, nolite timere. Item ad Iosue ibidem, Confortare & esto robu-
stus, Et Iosue. j. Tu ergo cōfortare & esto robustus, Et Daniel. x. sapius eo uti-
tur, confortasti, conualui &c. Item cōfortare & esto robustus, Vbi idem uerbi
geminatur, ac si dicat: Confortare cōfortare. Et psal. xxvj. Expecta dominum,
uiriliter age & confortetur cor tuum, Ecce צדק hoelac, uiriliter age, transfert.
Sic Anani Propheta ad Asa regem Iuda. ij. Paralip. xvj. Oculi domini cōtem-
plantur uniuersam terram & præbent fortitudinem his qui perfecto corde cre-
dunt in eum, Hinc Hezechielis prophetae nomen, fortitudo dei uel uirilis au-
dacia dei. Et Hezechias rex Iuda, audacia domini, cui nomini pulchro opere
satisfecisse legitur. iij. Regum. xvij, dum ausus fuit in fiducia dei sui, rebellare
regi Assyriorum. Patet ex his omnibus hefec fortitudinem esse, aduersus timo-
rem, pusillanimitatem & scrupulos animi.

Quartum est, כח Coah, & ipsum frequentissime occurrens, uersum pro uir-
tute, quam audeo affirmare eā esse proprijsime, quā Apostolus, operationem,
græce, energiam uocat, ubi dicit. ij. Thessal. ij. Nam mysterium iniquitatis ope-
ratur.

ratur. Et mittet illis deus operationē erroris. Et Gal. ij. Qui operatus est Petro, operatus est & mihi. Hanc latine efficaciam, seu ut uulgo dicitur, uim executiuam dicemus, ut sit effectus uirtutum prædictarū prodiens in opus. Sic Hezechias. iij. Regum. xix. Venerunt filij ad partum, & uires non habet parturiens. heb. Et uirtus non est ad pariendum. Daniel. viij. Et roborabitur uirtus eius non in hac uirtus ad felicitatem potentis & fortis uiri, ut conficiat quæ tam uiribus quæ animo præsumpsit. Ita enim Paulus operationē erroris Antichristianam prædixit felicem. Et Daniel. viij. de eadem, Prosperabitur & faciet.

Quintum est generale illud, quod hoc psalmo dicitur: Quæ non potuerunt stabilire. Gen. lv. Non poterat se continere Ioseph. Hoc mihi proprie uidetur respondere nostro latino, quod est facultas uel possibilitas, & græco dynamein, in quo, ius, arbitrium, euentus, cōtingentia includitur, ubi etiam si uirtus sit uel non sit in persona operante, multis tamen alijs impeditur uel iuuatur, quo fiat uel non fiat quod molitur, psal. c. xxvij. Sepe expugnaverunt a iuuentute mea, etenim non potuerunt. Sunt & alia quæ a petra, ossibus, duritia deriuantur, quæ passim reperiuntur & profirmitate, cōstantia, robore, transferuntur. Sed ea relinquo cum sint ferme allegorica, ut & alius suæ industrix fructum faciat, si uolet.

FINIS SECUNDÆ DECADIS PSALTERII.

INEM hic facio secundæ decadis, totius Psalterij, & ingenue ac fideliter cōfiteor, me plurima tentasse supra uires, nec habere hanc Apostoli gloriationem, qua ad Romanos scribit: Nō audeo aliquid loqui eorū, quæ non effecit Christus per me. Nam uitæ sanctimoniam nihil consecutus sum, quod tamen scio, quæ fuerit & sit necessarium ne doceam antequam facerem: Eruditione uero parum, cum & ipse discipulus hæcenus fuerim, non solum in linguis, sed & prophetis spiritibus discendis, utrunque enim tractatori scripturarum necessarium est, magis tamen spiritus quam lingua. Vnde & si in lingua hebraica, non uno loco me uideam errasse, metuo tamē ne pluribus in spiritu errauerim, quam mihi conscius non sim, synceram & catholicam fidem a me uspiam lassam, ut gloriari possim, errores meos esse prorsus sine periculo, cum in lingua ista penuriosissimi & maximi, in spiritu autē & summi & sanctissimi uiri errauerint. Quocirca per communē Christū, eruditiores rogo, mea negligant, tū calceographos aut quosuis inuulgatores librorum, ne ista euulgēt, donec uel ego uel alius errores aliquot crassos emendauerimus. Satis enim hæcenus feci, si occasionem sapientioribus dedisse inuentus, & officio necessitatis functus fuero, laborem enim, quæ insumpsit & fastidium nō iacto, hoc autē didici, Scripturā esse eam, quæ

RATIO

sumus & possimus, illi
na qui potens est, id est,

aliquoties, nec male, dicitur
ente: In potentibus la
namento uirtutis, id est,
uirtutis eius, ad dominum
por in terra, id est, potēs,
coram domino, id est,
cabula, robustus fortis,
bis hebreis componen
o, quem siue Iudas hie
cap. xxxij. Et psal. xi
oboremus, apertus autē
ta, Segur enim: Qui
in prelio, id est, in cuius
nim apud eum est sal
est.

terior caratur gloria,
tur potentia seu glori
s, Et psal. xxij. prius
uirtute, Paterfamilias
facie Sarai geberthi,
birtha tuam id est do
lam uiam, Et. xxxij,
atur in multitudinē
ritudo dei, sed non

idiotus: Diligite
significat animi,
inter uirtutes mo
im difficultatem para
Viriliter agite, &
tare & esto robu
lx. sapius eo uti
Vbi idem uerbi
eeta dominum,
rage, transferat
domini cōtem
fecto corde cre
ei uel uirilis au
pulchro opere
ei sui, rebellare
aduersus timo
er sum pro uis
operationem,
liquitatis ope
ratur.